

Predstavitve knjige (Manica Ferenc, Jože Trontelj, Andreja Valič Zver in Jože Dežman) *Resnica in sočutje* – prispevki k črni knjigi titoizma v Galeriji Družina

Črna knjiga titoizma

Bogdan Sajovic, foto: Matic Štojs, knjiga Jožeta Dežmana - Resnica in sočutje

Prejšnjo sredo so v prostorih Galerije Družina predstavili knjigo *Resnica in sočutje*. Gre za tretje poročilo o Hudi jami in drugo poročilo Komisije vlade Republike Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč v letih 2009 do 2011.

Podnaslov izdane knjige je tudi »prispevki k črni knjigi titoizma«. Temeljno sporočilo tretjega poročila o povojnih pobojih so civilizacijski temelji, ki jih ideološke manipulacije ne smejo in ne zmorejo zatajiti oziroma razgraditi, je po poročanju agencij ob predstavitvi knjige *Resnica in sočutje* dejal urednik in predsednik komisije vlade za reševanje vprašanj prikritih grobišč Jože Dežman.

Tretje poročilo o prikritih grobiščih

Tretje poročilo o prikritih

grobiščih in drugo komisije vlade za reševanje vprašanj prikritih grobišč nadaljuje odkrivanje in detabuizacijo najtemnejšega poglavja jugoslovanske različice komunističnega nasilja, je bilo poudarjeno ob predstavitvi v Galeriji Družina. Opisano poročilo zajema obdobje od leta 2009 do 2011, od odkritja Hude jame do odločbe o neustavnem poimenovanju ceste v Ljubljani po Titu.

V knjigi je poleg dokumentarnih prilog tudi več kot dvajset besedil strokovnjakov različnih

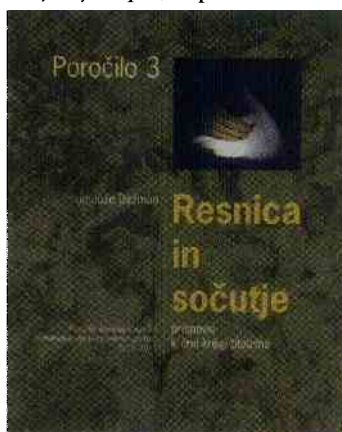
področij, ki odkrivajo številne novosti in nova strokovna odkritja. Objavljeni so tudi dokumenti, ki govorijo o osebnih odgovornosti Josipa Broza Tita za »največji pomor neoboroženih ljudi« po drugi svetovni vojni.

Vsebuje tudi poročila o raziskavah morišč in grobišč po Sloveniji, novo poglavje pa odpirajo filozofske, terapevtske in dialoške razprave ter analize spopada med tabuizacijo in detabuizacijo, ki poteka v družbi.

V poročilu z naslovom *Resnica in sočutje* – prispevki k črni

knjigi titoizma je na 576 straneh velikega formata objavljenih več kot dvajset besedil vodilnih strokovnjakov z različnih področij, ki odkrivajo številne novosti in poročajo o najnovejših strokovnih odkritjih ter napovedujejo nadaljnje delovanje komisije.

Knjigo avtorji sklenejo s temeljno razmejitevijo ustavnega sodišča med totalitarnim titoizmom in spoštovanjem človekovega dostojanstva glede na odločitev ustavnega sodišča o neustavnem poimenovanju ceste v Ljubljani po Josipu Brozu Titu.

► V knjigi je poleg tega še 832 umetniških in dokumentarnih fotografij, dokumentarnih prilog in reprodukcij umetniških del. Pred predstavitvijo so predvajali tudi desetminutni film o Barbarinem rovu v Hudi jami.

V tretji knjigi so med drugim objavljena temeljna poročila o raziskavi morišč in grobišč v kraških brezni, o sondiranjih leta 2010, poročila sodnih izvedencev o breznu Konfin II, žrtvah Barbarinega rova, identifikaciji žrtev iz brezna Konfin I, o arheoloških in antropoloških raziskavah, prikazani pa so tudi posamezni primeri in usode žrtev.

Knjigo usmerja prispevek nevrologa in predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) Jožeta Trontlja, ki v iskanju izgubljenega sočutja »išče resnico in sočutje«. Kot pravi tudi naslov knjige, je resnica prvi korak, saj je treba po Trontljevih besedah čim bolj natančno vedeti, kaj se je zgodilo z usodami posameznikov, potem bomo lahko »razvili sočutje do

njih«. Brez sočutja so vsa nadaljnja prizadevanja po njegovih besedah neuspešna.

Treba je spremeniti naš etični pogled

Jože Trontelj je v uvodu dejal, da je poslanstvo knjige izraženo že v naslovu, saj je resnica prvi korak: »Treba je čim bolj natančno vedeti, kaj se je zgodilo, in dobiti predstavlo individualne usode posameznikov.« Šele takrat bomo po njegovem mnenju lahko razvili sočutje do žrtev povojnih pobojev, brez katerega bodo vsa prihodnja prizadevanja neuspešna. »Če hočemo, da se te stvari ne bodo nikoli več ponovile, je treba spremeniti naš etični pogled in tega ne morete narediti brez empatije,« je prepričan.

Pojasnil je, da je šlo pri »hladnokrvnih, okrutnih pobojih v imenu ljudstva« za maščevanje novih oblastnikov in da jih ni mogoče opravičevati. Povojni poboji so po njegovem mnenju najhujša kršitev človekovih pravic in zločin proti človečnosti, pri čemer se je treba zavedati, da je šlo pri večini pobitih »nesrečnikov« za povsem navadne ljudi, za slovenske matere, dekleta, očete in sinove, vojni zločinci pa so bili med njimi redki, pravi Trontelj.

Usodna pohaba civilizacije

Trontelj dodaja, da so povojne poboje zagrešili in izvršili Slovenci in da so tako tisti, ki se iz teh zločinov norčujejo, kot tisti, ki so tiho, dediči bratomora. Zločini, ki so se po drugi svetovni vojni zgodili nad civilnim prebivalstvom, so po Trontljevem prepričanju usodno poškodovali naš etični čut in usodno pohabili civilizacijo.

Zato se ne strinja s pozivi nekaterih, da je treba te dogodke pozabiti ter začeti gledati in delati za prihodnost, saj je prepričan, da moralnega dolga s tem ne bomo mogli poplačati, »dolgoročnemu zadušljivemu bremenu krivde ne bomo ušli«.

Pot je po njegovih besedah samo ena, s spoznanjem in priznanjem krivde in vsaj simbo-

lično popravo krivic. Ob tem je poudaril, da je težava pri iskanju resnice in sprave indoktrinacija. »Spačene moralne norme se pogosto prenesejo v naslednji rod, tako petdeset let stari vrednotni sistem ne bo izumrl z zadnjimi udeleženci medvojnih in povojnih dogodkov.«

Huda jama, Katin, Goli otok

Direktorica Študijskega centra za narodno spravo Andreja Valič Zver je poudarila, da bi morala biti poprava krivic, storjenih v prvih letih po drugi vojni, vedno manj politična in ideološka tema, temveč vprašanje pravne države in elementarnega civilizacijskega odnosa do mrtvih.

Po njenem mnenju je Huda jama podobno kot Katin in Goli otok zbirna točka, kjer se lomijo vrednote naše civilizacije. Poudarila je, da je iz Hude jame samo ena pot, za katero upa, da jo bomo izbrali. Za direktorico Študijskega centra za narodno spravo Valič Zverovo je pričujoče poročilo pravzaprav »spomenik v besedi vsem žrtvam medvojnih in povojnih pobojev, ki niso bile nikoli sojene, pa vendar kruto umorjene«.

»Za spravni proces Slovenci potrebujemo pravico vedeti, pravico do poprave krivic in pa tisto, kar je najpomembnejše, ne ponavljanje zločinov totali-

Izkopavanje skeletov v Matjaževi jami

tarnih režimov,« je dejala Valič Zverova in dodala, da potrebujemo nediskriminatoren sveženj vojnih zakonov.

Sporočilo novi vladi je, da se »pogovarjajo o vprašanih, ki niso ideološka in dnevopolitična, ampak civilizacijska«.

Za zgodovinarja Jožeta Dežmana je najpomembnejše ohraniti programske standarde in temeljno poslanstvo, da se mrtvim vrne dostojanstvo in družbi resnica, pravica, sočutje in sprava. Vse to je treba po njegovem mnenju razvijati naprej »v živahnem dialogu, z enim trdnim ciljem, da počasi s to zgodovino končamo«. Med prioritetskimi nalogami komisije je izpostavil internacionalizacijo tega problema najverjetneje z vstopom Hrvaške v EU, saj gre po njegovo za 1.400 grobišč s četrto milijono mrtvih v nekdanji Jugoslaviji. Omenil je še možnost, da se v prestolnici kulture pripravi »evropski

spravni dogodek«.

»Vse stroke, ki so doslej delale in dokazale svojo sposobnost delovanja, pa naj jim pustijo delati. Finance so stvar dogovora in krizi se prilagajajo,« pravi predsednik komisije za reševanje vprašanih prikritih grobišč.

»Izjava o drugorazrednosti je antološka izjava, ki nas vpelje v osredje naših nesporazumov,« je prepričan Dežman, ki meni, da so povojni poboji del rasističnega mehanizma, ko je na eni strani rdeči nadčlovek, na drugi pa nerdeči podljudje.

Na predstavitvi Poročila 3 s podnaslovom Resnica in sočutje – prispevki k črni knjigi titoizma, ki ga je pripravila vladna komisija za reševanje vprašanih prikritih grobišč, je urednik knjige Jože Dežman poudaril, da se resnici ni mogoče izogniti in da bo stroka morala »vzpostaviti piramido, ki vodi k pravni državi in etiki«.

Upor proti ideološkim zlorabam preteklosti

Komisija je v predstavitvi poročila zapisala, da so temeljno sporočilo omenjene knjige civilizacijski temelji, ki jih ideološke manipulacije ne morejo zatajiti, razgraditi.

Poudarjajo, da je Poročilo 3 »upor proti ideološkim zlorabam preteklosti s tabuji, diskriminacijo, zagovarjanjem zločinov«. Knjiga je po mnenju komisije tudi »recept za zdravljenje od okužbe s totalitarnim ideologiziranjem, ki je teptalo vest, sočutje, resnico, pravo, človekove pravice in dostojanstvo«, saj povezuje strokovne odgovornosti za odkrivanje resnice ter profesionalno odgovorno ravnanje pri raziskovanju in urejanju vprašanih, povezanih z zunajsodnimi poboji ter prikritimi morišči in grobišči. ■

Pri »hladnokrvnih, okrutnih pobojih v imenu ljudstva« je šlo za maščevanje novih oblastnikov in jih ni mogoče opravičevati.

Ostanki stotin pomorjenih žrtev

